

Kitap Tanıtımı

Özgün Dinçer

Ankara Üniversitesi İletişim Fakültesi

• • •

Namusun Halleri

A. Nevin Yıldız Tahincioğlu

Postiga Yayınları, İstanbul, 2011, 304 sayfa

“Kadından akraba olmaz...
ama namustur yabancı da olmaz...”

A. Nevin Yıldız Tahincioğlu'nun doktora çalışmasının gözden geçirilmiş bir baskısı olan *Namusun Halleri* adlı kitabı, kadınlara uygulanan şiddetin her türüsünün daha sıklıkla yaşandığı ve daha fazla görünür olmaya başladığı günümüzde “namus” un, en hafifinden cinayete kadar uzanan baskı ve şiddetin hem nedeni olarak hem de bu şiddeti meşrulaştıran bir unsur olarak nasıl bir rol oynadığını gözler önüne sermektedir. Bu çalışma ile evlilikten arkadaşlığa, eğitimden çalışma hayatına, giyim kuşamdan, seyahat özgürlüğüne kadar hayatımızı en ince ayrıntısına kadar düzenleyen namusun gündelik hayatımızın içine kadar sızan farklı halleri ele alınmaktadır. Dolayısıyla, namus ve onun etrafında örgütlenen çeşitli değer ve kuralların gerek özneliğin inşasında gerekse toplumsal yaşamın düzenlenmesindeki önemi ve gücünü ortaya koyan bu çalışma, bu yönüyle kavramın ne

olduğundan çok, ne işe yaradığı ile ilgilenmesi nedeniyle önem taşımaktadır.

Çalışma namusu kadın cinselliğinin denetimi sorunu olarak ele almaya olanak veren kuramsal yaklaşımların tartışıldığı birinci bölüm ile görüşmelerin analiz edildiği ikinci bölümden oluşmaktadır.

Kitabın birinci bölümü dört ana başlıktan oluşmaktadır. Birinci bölümün ilk kısmında cinselliği bir ideoloji olarak ele alan yaklaşımlara yer verilmekte, cinsellik ve cinsiyet eşitsizlikleri arasındaki ilişki tartışmaya açılmaktadır. Cinselliğin, cinsiyetler arası eşitsizliklerin altında yatan dinamik olarak ele alındığı bu tartışmalar ile cinselliğin hangi iktidar ilişkilerinin dolayımından geçerek inşa edildiğinin ve bu iktidar ilişkilerinin cinsiyet tanımlarını nasıl kurduğunun cevabı aranmaktadır.

Namusun, temelde kadın cinselliğinin denetimi sorunu olarak ele aldığı çalışmasında yazar, “düzenlenen, dolayısıyla denetlenen neden kadın bedenidir?”, “denetlenenin kadınlar olması yine kadınlar açısından ne tür sonuçlar yaratmaktadır?” ve “düzen, neden kadın cinselliğinin denetimiyle bu denli ilişkilidir?” sorularını sormaktadır. Nihayetinde denetim toplumsal düzen açısından kurucu bir işlev görmekte olduğundan bu sorular, cinsiyet ve cinselliğin toplumsal yapı ile ilişkili olarak kavrandığı bir bakış açısını zorunlu kılmaktadır. Bu nedenle çalışmada, namusun örgütlendiği / tanımlandığı alan olan cinsiyet ve cinselliğin biyolojik birer kategori olmaktan çok söylemsel bir inşa olarak ele alındığı bir yaklaşım benimsenmektedir.

Yıldız Tahincioğlu, çalışmasında cinsiyet ve toplumsal cinsiyet arasında bir ikilik kuran ve cinsiyeti biyolojik bir kategori olarak değerlendiren yaklaşımları eleştiren radikal feministleri izleyerek, cinsiyetin biyolojik olarak ele alınmasının, onu tartışma dışı bırakarak cinsiyetler arası eşitsizliklerin üretilmesindeki rolünün göz ardı edilmesine neden olduğunu ileri sürmekte ve bu ayrımın kendisini sorumlu bulmaktadır. Böyle bir yaklaşım ise, cinsiyetin ve cinselliğin iktidar ile ilişkili olarak tartışılmasını sağlaması açısından önemlidir. Mac Kinnon ve I. M. Young gibi yazarları takip eden yazara göre sonuçta

cinsiyet de “iktidar ilişkilerinin dolayımından geçerek oluşturulan ideolojik bir kategoridir” (33). Cinsiyet, biyolojik bir yönü olsa da temelde tarihsel, toplumsal ve kültürel kökenleri olan ve iktidar tarafından kurgulanan bir deneyim kategorisidir. Cinsiyeti nasıl deneyimlediğimiz onun biyolojik olmaktan çok toplumsal olarak nasıl tanımlandığı ile ilişkilidir. Bu nedenle, temelde erkekliğin ya da kadınlığın ne olduğundan çok nasıl tanımlandığı önemlidir. Zira bunlara yüklenen anlam cinsiyetler arası eşitsizlikleri üretmektedir. Dolayısıyla çalışmada yazar, cinsiyetin toplumdaki işleviyle, onun aracılığıyla toplumdaki iktidar yapılarının nasıl yeniden üretildiğiyle ilgilenmektedir. Bununla bağlantılı olarak, cinsellik ile cinsiyet eşitsizlikleri arasındaki ilişkinin tartışıldığı bu kısımda cinsellik, cinsiyet tanımlarını kuran bir ideoloji olarak ele alınır. Çalışmada benimsenen yaklaşıma göre cinsellik, toplumsal cinsiyet konumlarını belirleyen bir ideoloji olarak cinsiyetler arası eşitsizliklerin de temelini oluşturmaktadır. Cinselliğin bir ideoloji olarak ele alan bir yaklaşımın benimsenmesi, cinselliğin söylemsel olarak nasıl kurulduğu meselesi ile ataerkil yapılanmayı doğuran koşulların birbiri ile ilişkili olarak tartışılmasını, dolayısıyla cinselliğin iktidar ile bağlantılı bir şekilde tartışılabilmesini olanaklı kılması açısından önem taşımaktadır. Cinsiyeti, iki cins arasında hiyerarşik bir ilişki kurarak tanımlayan ataerkil iktidar yapısı kadın cinselliğini, doğurganlığını, hazzını denetleyerek, düzenleyerek erkeğin denetimine tabi kılmaktadır ki bu konuyu temelde adalet ve eşitsizlik sorununa bağlamaktadır. Yazar, namusun temelde eşitsizlik, dolayısıyla bir adalet sorunu olduğunun altını çizmektedir.

Çalışmada, cinselliğin iktidar ile ilişkili olarak tartışılmasında Foucault’nun biyo-iktidar yaklaşımı temel alınmaktadır. Foucault’nun biyo-iktidar kavramsallaştırması, cinselliği, toplumun düzenlenmesinde kullanılan bir biyo-politik olarak tartışmaktadır (1992; 2003). Buna göre, cinselliğin düzenlenmesi, düzenli bedenler yaratarak toplumsal sistemin düzenlenmesine hizmet etmektedir. Bu açıdan cinsellik hem özneliğin hem de toplumsal yapının düzenlenmesinde kullanılan söylemsel bir inşadır. Yazar, Young’ın da (1997: 109) işaret ettiği gibi, Foucault’nun yaklaşımında eksik olanın yazarın cinselliğin şiddet ile ilişkisini kurmamış olması olduğunu belirtir. Bu nedenle Agam-

ben (2001) tarafından geliştirilen ve cinselliğin şiddet ile ilişkisini kuran yaklaşım çalışma açısından önem taşımaktadır. Bu yaklaşıma göre, her denetim ilişkisi şiddet içerdiğinden, biyo-iktidarın temelinde bedene uygulanan meşru şiddet vardır. Sözü edilen kuramsal bakış, namus cinayetlerinin ve diğer şiddet biçimlerinin kadın cinselliğinin denetiminde bir yöntem olarak kullanıldığını açıklamaya ve biyo-iktidar yaklaşımı çerçevesinde analiz etmeye olanak tanıdığı için çalışma açısından önem taşımaktadır.

Çalışmanın birinci bölümünün ilk ana başlığı altında tartışılan ve cinselliği söylemsel bir alan olarak ele alan yaklaşımlar, farklı ataerkil yapılar içinde kadın hazzının/doğurganlığının denetiminin nasıl farklı haller aldığını tartışmaya olanak sağlayacak bir kuramsal bakış açısının geliştirilmesini sağlaması açısından önemlidir. Namusu, kadın hazzının/doğurganlığının denetiminin özgül bir örneği olarak ele alan Yıldız Tahincioğlu, radikal feministlerin paylaştığı, kadın hazzının denetiminin ataerkil yapıları birbirine bağlayan evrensel bir sorun olduğu argümanından hareket etmektedir (29-30). Bu hareket noktası, namusun farklı iktidar yapılarında aldığı farklı söylemsel biçimleri inceleyerek söylemsel olarak nasıl dönüştüğünü de tartışabilmeye olanak sağlamaktadır. Ataerkil yapının ve iktidarın kurulduğu, yeniden üretildiği ve cinselliğin tanımlandığı yer olarak söylemsel alan işaret edildiğinden bu bölümde, tarihsel süreç içinde cinselliğin tanımlandığı söylemsel alandaki dönüşümler ile ataerkil yapının kuruluşu arasındaki ilişki irdelenmektedir. Diğer bir deyişle, ataerkil yapılanmayı doğuran koşullar, cinselliği tanımlayan söylemsel alandaki dönüşümler takip edilerek incelenmekte ve böylece cinselliğin hangi iktidar ilişkilerinin dolayımından geçerek tanımlandığı sorusuna cevap aranmaktadır. Daha sonra ise, kadın hazzının denetimi yoluyla toplumun düzenlenmesine ilk yasak (ensest) ve ilk yasanın (dışevlilik) rolüne değinilmiştir. Toplumsal düzenin kurulmasında ilk yasak (ensest) ve yasanın (dışevlilik) rolüne değinmek, düzenin, hedefi bedeni düzenlemek olan bir iktidar ilişkisinin ürünü olduğunu söylemeyi mümkün kılmakta, başka bir ifadeyle, iktidarın başından beri biyo-iktidar ve cinselliğin de yine başından beri iktidar tarafından kullanılan bir biyo-politik olduğunu göstermeye imkân tanımaktadır.

İlk yasağın amacı bedeni düzenlemekken, ilk yasak sonucu ortaya çıkan ilk iktidar ilişkisi siyasal olanı, yani sosyal sistemi doğurmuştur (Agamben, 2001: 235-6).

Çalışmanın birinci bölümünün üçüncü başlığı altında ataerkil yapı ve pratikler özel alan – kamusal alan ayrımı çerçevesinde tartışılmaktadır. Bu kısımda çalışmada, Antik Yunan'dan günümüze kadar uzanan süreçte özel alan - kamusal alan ayrımının cinsiyetlendirilmiş bir ayrım olduğuna dikkat çekilir. Üremenin, beslenmenin yani yalın hayatın alanı olan özel alan ile siyasal olanın alanı olan kamusal alan arasındaki ayrım, bedeni düzenleyerek toplumu düzenleyen yasakların bir sonucu olarak ortaya çıktığı Dolayısıyla da Agamben'i (2001) izleyerek modern toplumların düzenlenmesinde, iktidarın başından beri biyo-iktidar olduğuna işaret edilir. Yazar bu kısımda öncelikle kadının cinselliği ve doğurganlığı nedeniyle doğa ile özdeşleştirilip, doğanın alanı olarak görülen özel alana yerleştirildiğini söyleyen yaklaşımlara ikinci olarak ise, kadın cinselliğini tanımlayan ataerkil söyleme özel/kamusal ayrımı çerçevesinde bakan yaklaşımlara yer verir. Kadın cinselliğini tanımlayan ataerkil söylem, kadını kültürün karşısında doğa durumuna yerleştirir. Bu düşünceye göre de doğa kültürün altında yer aldığından kadın da erkeğin altında yer alır. Yazar, cinsel ideolojinin özel/kamusal ayrımı çerçevesinde değerlendirildiği bu tartışmalarda cinsellik ideolojisinin bir düzenleme pratiği bir biyo-politik olarak nasıl kullanıldığını göstermeye çalışmaktadır.

Yazar, bu kısımda ayrıca modern ataerkilliğin özel/kamusal alan ayrımı ile girdiği ilişkiyi, liberal teorinin özel/kamusal alan ayrımının ataerkilliğe dayanarak kendini yeniden nasıl kurduğunu ortaya koymaya çalışır. Burada yazar, liberal teorideki özel/kamusal ayrımı ile ataerkil ideolojideki doğa/kültür, duygu/rasyonel akıl, kadın/erkek ayrımlarının nasıl örtüştüğüne, modern ataerkilliğin bu ikilikler aracılığıyla özel/kamusal ayrımında kendini nasıl yeniden ürettiğine değinir. Ayrıca devletin alanı ve toplumun alanı gibi ayrımlar aracılığıyla aile ve mahrem hayatın özel alana ait sayılarak müdahaleye kapalı bir alan olarak kurulduğuna böylece kamusal alanı düzenleyen adalet ve eşitlik ilkeleri çerçevesinde düzenlenemediğine işaret eder. Yazara

göre, “bu her şeyden önce bu alanda adalet/eşitlik ilkelerinin dolaşımının önünün kapanmasına veya özel alanın kamusal alandan farklı olarak düzenlenmesine, ataerkilliğin doğal olduğu savunulan ahlaki temelli yasalarına terk edilmesine neden olur” (66). Bu ayrımlar elbette kadınlar açısından çeşitli sonuçlar doğurmaktadır. İktidar kavramı çerçevesinde tartışıldığında bu ayrımlar, erkeğin iktidarını siyasal alanın dışına taşıyarak özel alan sorunu haline getirmekte ve bu şekilde de cinselliği iktidarın alanından dışlanarak özel alana hapsedmekte böylece bu alandaki ataerkil iktidarı yeniden üretmektedir. Bu çalışmada namusun özellikle bir adalet sorunu olarak ele alındığı hatırlanırsa bu tartışmalar ile adalet kavramının sadece kamusal alan ile sınırlanması ve böylece eşitsizliğin ve şiddetin özel alana hapsedilerek yeniden üretilmesinde bu ayrımların rolü ortaya konmaktadır.

Çalışmanın birinci bölümünün son kısmında, kadın hazzının denetiminin özgül bir örneği olarak namusu doğuran maddi ve ahlaki koşulları tartışan çalışmalara yer verilmiş, namusun arka planında ne olduğu anlaşılmaya çalışılmıştır. Bu bağlamda öncelikle namusun, kadın ve erkeği, şeref/utanç ikiliği çerçevesinde hiyerarşik bir şekilde tanımlayarak, dolayısıyla cinselliği düzenleyerek toplumu düzenlediğini ileri süren tartışmalara yer verilmiştir. Yazarın da işaret ettiği gibi, “bu açıdan bakıldığında namus, toplumu düzenleyen normların toplamı, başka bir ifadeyle bir biyo-politik olarak işlev görür” (80). Bu tartışmalar, cinsiyet eşitsizliklerine dayanan bir toplumsal düzenin tesisinde şiddetin iktidar tarafından kullanılan bir yöntem olduğuna işaret etmeleri açısından önem taşımaktadır.

Yazarın çalışmasında işaret edilen önemli bir diğer nokta, namusun Akdeniz ve Ortadoğu toplumları açısından kurucu bir niteliğe sahip olması dolayısıyla modernleşme ile ortadan kalkmadığıdır (80). Bu nedenle öncelikle namusu doğuran ve onu bu toplumlar açısından kurucu bir yasa halinde getiren maddi ve ahlaki koşulların analiz edilmesi gerekmektedir. Bu amaçla öncelikle namusu, kadın ve toprak arasında kurulan ilişkinin bir sonucu olarak tartışan çalışmalara değinilir. Toprağı yabancından koruma kaygısı gibi özel mülkiyet-soy çizgisi arasında kurulan zihinsel ilişki de soyun temizliği meselesini doğur-

makta ve nihayetinde namus, tüm bu parametrelerin bir sonucu olarak ortaya çıkmaktadır. Çalışmanın bu kısmında, soyluluğa ilişkin söylem ile namus arasında geliştirilen ilişkiyi ve Akdeniz ve Ortadoğu coğrafi ve kültürel bölgesindeki anlamları ve işlevlerini tartışan metinlere yer verilmektedir. Bu toplumlarda görülen baba yanlı kuzen evliliği ve kadınların mirastan dışlanması gibi pratikler de toprağın ve soyluluğun korunmasına ilişkin stratejiler olarak ele alınmaktadır. Bu kısımda tartışılan bir diğer önemli nokta, bir direniş taktiği olarak “ataerkil pazarlık” kavramıdır. Kandiyoti’nin (1997) kadınların ataerkil yapıda güç kazanmak için geliştirdiği stratejileri tartışmak için kullandığı bu kavramdan çalışmada yararlanılmakta, kadınların baba yanlı kuzen evliliği ve kandaşlıktan kendi konumlarını güçlendirmek için bu stratejiden nasıl yararlandıkları tartışılmaktadır.

Bu kısımdaki son tartışma ise, tüm bu meseleleri milliyetçi söylem ve Türkiye’deki Kemalist proje ile ilişkilendirmesi açısından önemlidir. Milliyetçi söylemde, klasik ataerkil yapıdaki toprak ve soyluluk ilişkisinin “vatan toprağının” korunması ve topluluğun etnik ve biyolojik kökeninin yeniden üretimine dönmekte olduğuna işaret edilir. Kemalist projede ise, “Batı tipi” ataerkilliğin tesisinde namus, çekirdek aile içinde bir özel alan sorunu olarak tanımlanmaktadır. Bu haliyle, klasik ataerkil yapıdaki utanç/şeref yerine sevgi, temiz ahlak çerçevesinde tanımlanan bir anlam kazanmış olan namus “özel alanı düzenleyen cinsel ahlaka ilişkin değer ve kuralları içeren söyleme eklenmiştir (99). Bu tartışmalar kentleşme ve modernleşme süreci ile birlikte dönüşen namus tanımının ve algısının analizine temel oluşturmaktadır.

Çalışmanın ikinci bölümünde, birinci bölümde tartışılan kuramsal yaklaşım doğrultusunda araştırma verilerinin analizi yapılmaktadır. Çalışma kapsamında, Yıldız Tahincioğlu, namus ve namus cinayetleri ile ilişkili olarak Şanlıurfa’da 37 kişi ile derinlemesine görüşme gerçekleştirmiştir. Bunlar Arap, Türk, Kürt, kadın ve erkek görüşmecilerden oluşmaktadır. Sosyo-ekonomik durumlarına göre, kent varoşlarında yaşayanlar (GI), köyde yaşayanlar (GII) ve kentte yaşayanlar (GIII) olmak üzere üç farklı grupla görüşmeler yapılmıştır.

Çalışmada, veriler 3 ana başlık altında yorumlanmıştır. Birinci başlık altında kendisini köylü olarak tanımlayan ve kentin varoşlarında ikame eden (GI) ve köylerde yaşayan öznelerin (GII) namus algısı analiz edilmiş, İkinci başlıkta kentin merkezinde yaşayan ve köylüler tarafından şehirli olarak tanımlanan kadın ve erkek öznelerin (GIII) namus algısı analiz edilmiştir. Son başlıkta ise her üç grubun namus algısı kadın hazzının denetimi sorunu çerçevesinde karşılıklı olarak tartışılmıştır.

Görüşmecilerin sosyo-ekonomik koşullarının temel alındığı birinci ve ikinci ana başlıktaki analizde, namusun farklı sınıfsal yapılarda toplumu düzenlemede ne tür anlamlara ve işlevlere sahip olduğu ile iki sınıfsal yapı arasındaki farklılıklar ve benzerliklerin neler olduğu sorularının cevapları aranmaktadır. Yazar kadın hazzının denetimi olan namus olgusunun, Türkiye’de her sınıftan kadının yaşamını düzenlediğine dair Sirman (2006) ve Sancar (2004) tarafından dile getirilen tezi takip etmekte ve namus cinayetlerini ülkenin belli bir bölgesine (doğuya) ve belli bir etnik kimliğe (Kürtlere) özgü bir sorun olarak gören yaklaşımı eleştirmektedir. Alan araştırmasındaki veriler göstermektedir ki, farklı toplumsal yapılarda namusun nasıl tanımlandığı, algılandığı ve deneyimlendiği değişse de, kadın hazzının denetiminin toplumu düzenlemedeki rolü aynı kalmaktadır.

Araştırmada, GI ve GII’deki namus algısı Kandiyoti (1997) ve Sirman (2006)’ın geliştirdiği “geniş hane yapıları” tanımlamasından yararlanılarak tartışılmıştır. Toprağın geçimlik olduğu ve birden fazla kuşağın bir arada yaşadığı bu örgütlenme tipinde, toplumsal örgütlenme kan esasına ve akrabalık ilişkilerine dayanmaktadır. Bu yapılama biçiminde soy ilişkisi erkek aracılığıyla kurulmaktadır. Alan araştırmasında her iki grupta da soy/soyluluk önemini hala korumakta, toprak ve kadın ile soy arasında ilişki kurulmakta olduğu ortaya çıkmaktadır. Soyun ve soyluluğun sürdürülmesinin hem toprağın hem de kadının yabancından korunması ile sağlanmaya çalışıldığı ve bunun da beraberinde kadının namusunu grubun tüm erkeklerinin sorunu hale getirmekte olduğu araştırma verilerinde görülmektedir. Bu grupla yapılan görüşmelerde soyun/soyluluğun özneliğinin ve kimliğinin

inşasında önemli bir unsur olduğu ve soyun soyluluğunun namus ile ifade edildiği ortaya çıkmaktadır. Görüşmecilerin ifadelerinde de ortaya konduğu üzere soyun adı, o topluluktaki kadınların cinsel saflığı ile ilişkilendirilmekte bu nedenle de namus kadınların bağlı bulunduğu topluluğun tüm erkeklerini ilgilendiren bir sorun haline gelmektedir. Yazar, GI ve GII açısından kadın bedeni Yuval-Davis'in ifadesiyle bağlı bulunduğu topluluğun hem biyolojik hem de kültürel sınırlar olarak imlenmekte olduğuna işaret etmektedir. (265)

Verilerin analizinde ortaya çıkan bir diğer önemli nokta, soyun kanla geçtiği, kandaşlığın da erkeğin soyundan gelmesi nedeniyle kadınların akraba olarak görülmediği fakat doğurganlık özelliklerinden dolayı tam olarak dışlanamadıklarıdır. Soyun ve soyluluğun son derece önemli olduğu ve soyun sadece erkekten geçtiği bu toplumsal yapılanmada, soyun temiz kalması için kadın cinselliğinin denetimine büyük önem verilmektedir. Yazar, bu noktada ortaya çıkan önemli bir soruna değinir: "Soyun aktarılmasında hiçbir etkisi olmadığı savunulan kadına yine soyun 'asil kanını' korumak açısından verilen "önemin" nedeni nedir?" (113) Yazar, soyun aktarılmasında kadına verilen önemin temel nedeninin, kadının soy çizgisinin aktarılmasında sahip olduğuna inanılan ama ifade edilmeyen payı olduğunu öne sürer. Bu durumda soyun erkekten değil kadından geçtiğine ilişkin bir inancın varlığı mı söz konusudur sorusu ortaya çıkmaktadır. (113) Alan araştırması, namusun belirleyenin "süt" olduğu örtük söylemi ortaya çıkarmaktadır.

İkinci başlıkta GIII'te yer alan kentli kesimin namus algısı incelenmektedir. Alan araştırması, lise, üniversite, doktora gibi farklı eğitim seviyelerinden ve memur, öğretmen, avukat, doktor, akademisyen gibi farklı mesleklerden ve farklı gelir düzeylerinden bireylerden oluşan bu grup için de namusun varlığını ve önemini koruduğunu ortaya çıkarmaktadır. Farklılaşan, namusa ilişkin algıları, onu korumak için kullandıkları stratejiler ve namusu korumakla yükümlü olanların kimlikleridir. Çalışma, bu grupta namusun farklı bir iktidar anlayışı ile tesis edilmekte olduğuna işaret eder. Bu grup içinde temiz aile/temiz ahlak kavramları etrafında gelişen söylemde namusa ilişkin vurgular

ortaya çıkmaktadır. Yazarın GIII ile yaptığı görüşmeler de göstermektedir ki modernleşme namusu ortadan kaldırmamaktadır. Kadınların gündelik pratiklerini biçimlendiren ve eşitsizliği sürdüren bir unsur olarak toplumsal yapının düzenlenmesinde rol oynamaktadır. Ataerkil yapının sürdüğü toplumsal ilişkiler ağında başka “haller”de sürmeye devam etmektedir. GIII’te namus zor ve şiddet aracılığıyla tanımlanan bir şey olmaktan çıkarak sevgi, sadakat, borç gibi özel alanı düzenleyen değerler ve normlar aracılığıyla oluşturulan temiz ahlak söylemi içinde tanımlanmaktadır. Temiz ahlak, zorla değil sevgi ilişkisi aracılığı ile kurulan bağlılıkla ve eğitimle kazanılan akıl ve akıl yoluyla edinilen cinsel ahlak ile sağlanmaktadır. Dolayısıyla kadınların okumak çalışmak gibi nedenlerle kamusal alana çıkmalarının koşulunun kendi cinselliklerinin inkârı koşuluna bağlanmaktadır. Kadın kendi cinsel kimliği ile değil cinsiyetsiz olarak kamusal alana çıkabilmekte, iffetle kamusal alandaki mevcudiyeti meşrulaştırılmaktadır. Dolayısıyla namus bu gruptaki kadınlar açısından, kamusal alana çıkış koşullarını ve kamusal alandaki haklara erişim şeklini ve sınırlarını belirleyen bir unsur haline gelmektedir.

Namusun temelde, amacı kadın hazzının denetimi olan ataerkil yapıdaki cinsiyet eşitsizliklerine dayandığını ileri süren A. Nevin Yıldız Tahincioğlu’nun çalışmasındaki veriler, ataerkil yapının sürdüğü farklı toplumsal yapılarda da namusun farklı şekillerde deneyimlendiğini, modernleşme/kentleşme ile birlikte namus algısında değişen dönüşümü ortaya koyarak göstermektedir. Çalışmada ele alınan haliyle tüm bu toplumsal yapılarda kadının açık veya örtük şekilde namus olarak işaret edilmesi, üzerindeki baskı ve denetimin temel nedenini oluşturmaktadır. Kadın hazzı sosyal düzen açısından tehlikeli görülmektedir. Bu nedenle namus etrafında örgütlenen cinsel ahlaka ilişkin değer ve kurallar aracılığıyla kadının bedeni eril iktidarın denetimine tabi kılınmakta, gündelik hayattaki en ufak ayrıntıdan yaşam hakkına kadar değişen düzeylerde kadın üzerindeki denetim, baskı ve şiddetin hem nedeni hem de meşrulaştırıcı sebebi olarak rol oynamaktadır. Kadın hazzının denetimini hedef alan namusu, yine nihai hedefi hazzın denetimi olan cinselliğe ilişkin söylemsel alanın özgül bir örneği olarak ele alan bu çalışma açısından cinsellik, bu baskı ve denetimin

üretildiği ve meşrulaştırıldığı ideolojiyi, namus da bu ideolojinin tesisinde kullanılan değer ve kuralları içermektedir. Dolayısıyla çalışmada aktarılan tartışmalarda ifade edildiği gibi namus, hem özneliğin inşasında hem de toplumsal yapının düzenlenmesinde biyo-politik bir düzenleme pratiği olarak işlev görmektedir. Çalışma bu yönüyle namusun ne olduğundan çok ne işe yaradığını ortaya koymaktadır. Ataerkil yapıları birleştiren evrensel bir sorun olarak kadın hazzının denetimi meselesinin Ortadoğu ve Akdeniz coğrafi ve kültürel bölgesinde ise namus kavramı etrafında örgütlenen kurallar ve değerler aracılığıyla sağlanmakta ve bu haliyle toplumsal yapıyı düzenleyen kurucu bir unsur haline gelmektedir. Dolayısıyla kadın cinselliğinin denetimi ile toplumsal düzenin denetimi arasındaki ilişki ve namusun da bir biyo-politik, düzenleme pratiği olarak toplumsal düzenin inşasında oynadığı rol ortaya konmaktadır. Bu ikisi arasındaki ilişki belki de en net şekilde bir görüşmecinin şu sözlerinde açığa çıkmaktadır:

Kız çocuğu zordur. Gözü açıldı mı tutamazsan. O yüzden küçkkenden bilecek kız olduğunu. serbest yetiştirmeyecaksan. ele her hakkı vermeyecaksan ki yarın bir gün başına iş açmasın... eğer o hatayı yaparsan (serbest yetiştirisen) bil ki önce senin ailenin. sonra soyunun sonra da toplumun düzeni bozulur.. nasıl bozulur yani her şeyden önce senin kızın orospu olur... e bakarlar ki orospu oldu ona bir şey olmadı karılar kızlar cesaret alır hepsi bir olur... o zaman kim tutabilir kadınları... ben ne bilem mesela canın isteğiyle yatar kalkar. nesep de karışır her şey de... anlayacağın eğer sen namusuna sehep çıkmazsan düzen kökten yıkılır (GI: Engin 32y. Kürt).

Referanslar

- Agamben, Giorgio (2001). *Kutsal İnsan Egemen İktidar ve Çıplak Hayat*. Çev., İsmail Türkmen. İstanbul: Ayrıntı.
- Foucault, Michel (1992). *Hapishanenin Doğuşu*. Çev., Mehmet Ali Kılıçbay. Ankara: İmge.
- Foucault, Michel, (2003). *Cinselliğin Tarihi*. Çev., Hülya Uğur Tanrıöver. İstanbul: Ayrıntı.
- Kandiyoti, Deniz (1997). *Cariyeler Bacılar Yurttaşlar Kimlikler ve Toplumsal Dönüşümler*. Çev., Aksu Bora, vd. İstanbul: Metis.

Sancar, Serpil (2004). "Otoriter Türk Modernleşmesinin Cinsiyet Rejimi."
Doğu Batı 29: 197-215.

Sirman, Nükhet (2006). "Akrabalık, Siyaset ve Sevgi: Sömürge Sonrası
Koşullarda Namus-Türkiye Örneği." *Namus Adına Şiddet Kuramsal ve
Siyasal Yaklaşımlar*. Shahrzad Mojab ve Nahla Abdo (der.) içinde.
İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi. 43-63.

Young, Iris Marion (1997). *Dilemmas of Gender, Political Philosophy and Policy*.
New Jersey: Princeton University.